

Філософські погляди Г.В.Ф. Гегеля

Особливістю німецької класичної філософії є пріоритет розуму і раціональності, її всезагальність. Яскравим взірцем німецької класичної філософії є творчість Георга Вільгельма Фрідріха Гегеля. Гегель визначив здатність людини створювати саму себе, підкреслив величезні можливості свідомості людини, розробив теорію діалектики. Він розглядав питання філософії природи, історії, естетики.

Головними працями Гегеля є «Феноменологія духа», «Наука логіки», яку Гегель написав в період його роботи на посаді директора Нюрнбергської гімназії, «Енциклопедія філософських наук», до якої входили: «Наука логіки», «Філософія природи», «Філософія духа» та «Філософія права». Також велику цінність мають роботи, які були створені учнями Гегеля на основі систематизації його лекційних курсів, планів, а саме, «Лекції з історії філософії», «Лекції з філософії історії», «Лекції з естетики», «Лекції з філософії релігії». Як бачимо, Гегель залишив значну філософську спадщину, його філософія мала величезний вплив на західноєвропейську філософську думку [1].

Джерелами філософії Гегеля можна вважати філософські вчення Фіхте і Шеллінга, а також ідеалістичний раціоналізм XVII століття, звертається філософ і до теорії пізнання Канта, але на відміну від нього Гегель звертає увагу не тільки на суб'єктивні пізнавальні здібності людини, його гносеологія спрямована на дослідження залежності законів пізнання об'єкта від його властивостей. Головною ідеєю його філософії є тотожність мислення та буття. Мислення, як визначив Гегель не залежить від людини, це об'єктивна сутність, першооснова буття. Воно є відчуженням буття у формі природи, матерії, або як він визначив абсолютної ідеї.

Абсолютна ідея у Гегеля – це процес неперервного розвитку пізнання, вона мислить та пізнає себе й визначається основними етапами свого розвитку, а саме, до виникнення природи і людини мислення знаходиться поза часом та простором, воно виступає системою логіки, на другому етапі воно породжує природу, або як говорить Гегель є «інобуттям» абсолютної ідеї, а на третьому етапі абсолютна ідея стає абсолютним духом, відбувається самопізнання ідеї повернення її до самої себе.

Абсолютна ідея, за Гегелем створює світ культури, формує мораль, право, види мистецтва, філософські традиції тощо. Вона здатна відтворювати саму себе, завдяки мисленню постійно перебуває у процесі самопізнання, людина володіє даром мислення та здатністю пізнавати світ. Як зазначав Гегель, ми повинні пам'ятати, що людина відрізняється від тварини тим, що вона має можливість мислити, хто розумно дивиться на світ, на того і світ дивиться розумно.

Основні етапи, які проходить в своєму розвитку абсолютна ідея у Гегеля, були оформлені в його філософську систему. Вона складається з логіки, філософії природи та філософії духу. Найважливішою в його філософській системі є логіка, так як завдяки логіці ми можемо пояснити сутність усіх речей, а завданням логіки, як визначив, Гегель є аналіз наукового методу мислення. Гегель обґрунтував діалектичний метод. Він визначив основні принципи діалектики. До них належать: принцип переходу кількісних змін у якісні та навпаки, якісних змін у кількісні, принцип тотожності протилежностей, принцип заперечення заперечення.

Система і метод Гегеля органічно зв'язані між собою, але між ними є протиріччя. Система намагається дійти до абсолютного знання дійсності, потребує завершення розвитку, а метод наголошує на дотриманні його головних принципів взаємозв'язку і розвитку. Гегель поклав початок новому розумінню діалектики: «все дійсне містить в собі протилежні визначення і, відповідно, пізнання, точніше, визначення предмету в поняттях означає пізнання його як конкретної єдності протилежних визначень» [2, с. 517].

У культурно-творчій діяльності людини Г. Гегель наголошує на перевазі ідеального над матеріальним. Людина створює культуру, яка є складовою її існування, вона є носієм матеріальних та духовних цінностей. Такий спосіб буття людини дозволяє кожній особистості обирати визначений вид діяльності, жити й творити у світі, змінювати природне й розвивати духовне та соціальне буття. Культура як підсистема людського існування і виникає, і розвивається як продукт людської взаємодії. Вона долає особистісне у тому розумінні, що цінності культури є загальнолюдськими, примножуються та транслюються наступним поколінням. Крім того, культура в цілому, відрізняється різноманітністю проявів, форм, ніж культурне життя окремих індивідів.

Г. Гегель обґрунтував історично-культурні основи творчого мислення. Кожен рівень утворення нового знання у нього постає як новий етап, як новий рівень розвитку. Г. Гегель аналізує рівні утво-

рення духовної культури, визначає індивідуальну та суспільну свідомість, форми абстрактної свідомості. На думку філософа, у сфері абстрактного, позасвідомого, знаходиться творча здатність. Творчість людини залежить від творення, яке виступає діяльністю абсолютної ідеї, яка у нього є «вічною творчістю, життєвістю». Абсолютний дух є універсальною духовною субстанцією світу, його існування визначається законами діалектики: переходом кількісних змін у якісні, і навпаки, а єдність якості та кількості є міра; боротьби й єдності протилежностей, ця суперечність, є джерелом саморуху та саморозвитку; та заперечення заперечення.

Розглядаючи зростання якісних характеристик у кількісних категоріях, Гегель визначає категорію міра, що поєднує кількість і якість та синтезує їх у вищу єдність і саме, завдяки цій категорії закон взаємодії якісних та кількісних змін постає у такому вигляді, що зміна, розвиток якості призводить до зростання кількості, а вона веде до зростання якості. Але цей процес відбувається до певних меж, до категорії міри, а коли межі порушуються, спостерігається стрибок і з'являється нова якість та відповідна їй кількість.

Філософія природи Гегеля, визначає природу як відчужений від себе дух. Серед форм природного буття він виділяє механіку, фізику та органіку. Механіка розглядається через простір, час, матерію та рух. Він обґрунтовує нерозривність матерії та руху, а час та простір виступають формами існування матерії. У фізиці Гегель, розглядаючи небесні тіла, світло, визначає зв'язки між ними, а органіку у нього досліджує питання геології, ботаніки, зоології, філософ намагається показати, що перехід від неживого до живого є кінцевим результатом природного процесу. Гегель намагався показати закономірності розвитку природи, споглядальна ідея у нього і є природа.

Однією з головних ідей Гегеля є ідея історичного розвитку, яку він пов'язує з ідеєю свободи. Тлумачення свободи яке існувало раніше у філософії він піддає критиці, та зазначає, що «обмеження сваволі», часто, сприймається за «обмеження свободи», але обмеження пристрастей, бажань людини, навпаки визначає філософ «є просто умовою, яка робить можливим звільнення». Розум людини є «самосвідомістю свободи», своїм змістом свідомість завдячує розуму, тобто, саме розум людини визначає це поняття. Джерелом свободи і розуму є людина, а саме, свободна істота.

Можна визначити три ступені в розвитку свободи та три етапи на які поділяється вся історія за Гегелем. Перший етап – це східний світ, другий – греко-римський, третій – німецький світ. Вільною людиною

на першому етапі є одна людина – деспот, на другому етапі вільною є певна група людей, а на третьому є вільними всі.

Цікавими є моральні погляди Гегеля. Головним обов'язком по відношенню до інших він вважав правдивість в словах та вчинках, саме поведінка людини цілком розкриває її сутність, як людина себе поводить такою вона і є, щасливою, на його думку, є та людина, яка будує своє життя у відповідності з особливостями свого характеру. Людина приречена боротися з необхідністю, встановленою природою, а її моральна повинність полягає у тому, щоб одержати самостійність завдяки діяльності розуму.

«Царство істини і є обитель філософії, яку вона створила і до якої ми стаємо причетними, займаючись філософією. Мужнє прийняття істини, віра в силу духа є першою умовою занять філософією. Людина повинна поважати саму себе і вважати себе гідною найвищого» [2. с. 541].

Філософія Г. Гегеля справила значний вплив на подальший розвиток західноєвропейської філософської думки.

Список використаних джерел

1. Г.В.Ф. Гегель. Работы разных лет: в 2-х томах. (Сост., общая ред. и статья вступ. А.В. Гульги. – М.: Мысль, 1970, – т.1. Гегель. Кто мыслит абстрактно. – 669 с.

2. Таранов П.С. Жизнь. Судьба. Учение. Мысли: Универсальный аналитический справочник по истории философии: Симферополь: «Реноме», Т II, 2005. – 704 с.